

Менеджмент

УДК 338.43:330.322

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14320948>

Інвестиції у формування і розвиток ресурсного потенціалу аграрних підприємств

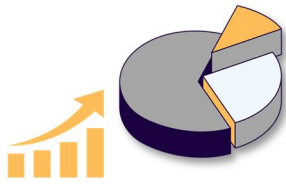
Лункін Валерій Валерійович

науковий співробітник відділу економіки, менеджменту та трансферу інновацій у тваринництві, Інститут тваринництва Національної академії аграрних наук України, м. Харків, 61026, Україна, <https://orcid.org/0009-0002-4626-8558>

Прийнято: 17.11.2024 | Опубліковано: 29.11.2024

Анотація. В сучасних умовах аграрний сектор є економічно і соціально значущою галуззю національної економіки, сталий розвиток якого визначається необхідністю достатнього залучення інвестицій, їх ефективним використанням, задля створення потенціалу для зростання кількості і якості продовольства та забезпечення продовольчої безпеки. Активізація інвестиційних процесів та пошук шляхів поліпшення інвестиційного забезпечення аграрних підприємств сприятиме фінансуванню системи управління ресурсним потенціалом, економічному розвитку підприємств і укріпленню їх виробничих потужностей, що позитивно впливатиме на забезпечення продовольчої безпеки держави.

Метою статті є дослідження теоретико-методичних основ сутності інвестицій та інвестиційної діяльності, а також засад до формування і розвитку ресурсного потенціалу аграрних підприємства за сучасних умов господарювання.

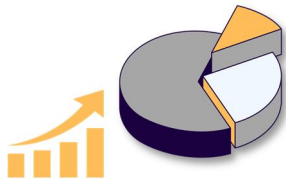

Методи. Для досягнення мети дослідження, зокрема комплексного аналізу та оцінки інвестицій і їхнього впливу на розвиток аграрного сектору, використано низку методів. Аналіз і синтез, порівняння для вивчення ключових понять, систематизації та зіставлення підходів до трактування інвестицій та оцінки їх впливу на розвиток аграрного сектору. Статистичний аналіз для аналізу показників фінансової стійкості, рівня дохідності та інноваційної активності аграрних підприємств. Моделювання для побудови системи взаємозв'язків між структурними елементами ресурсного потенціалу підприємств.

Результати. В дослідженні визначено сутнісне наповнення категоріальних понять: інвестиції, ресурсний потенціал та його структурні особливості, формування ресурсного потенціалу аграрного підприємства. Обґрунтовано, що інвестиційна складова, формує та зміцнює ресурсний потенціал галузі, виводить на новий рівень якісні характеристики факторів виробництва, стабілізує фінансовий стан підприємства. Доведено, що інвестиційна привабливість підприємств є ключовим фактором, який визначає здатність підприємства залучати інвестиції та утримувати інвесторів. Визначені чинники, які впливають на інвестиційну привабливість, досліджені джерела фінансування, напрями поліпшення інвестиційного клімату в аграрному секторі.

Висновки. Ресурсний потенціал підприємств аграрного сектору національної економіки розвивається у складних умовах та зазнає впливу численних негативних чинників зовнішнього середовища, що пов'язано як із труднощами в розвитку основних елементів ресурсного потенціалу, так і з глобальними процесами трансформації системи економічних відносин як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Ключові слова: інвестиції, інновації, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, ресурсний потенціал, аграрні підприємства.

Investments in the formation and development of the resource potential of agricultural enterprises

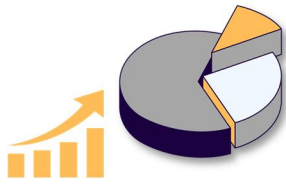
Lunkin Valerii

Researcher of the Department of Economics, Management and Transfer of Innovations in Livestock Farming, Livestock Farming Institute of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Kharkiv, 61026, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0002-4626-8558>

Abstract. In modern conditions, the agricultural sector is an economically and socially significant branch of the national economy. Its sustainable development depends on the adequate attraction of investments and their effective utilization to create a foundation for increasing the quantity and quality of food production and ensuring food security. Enhancing investment processes and seeking ways to improve the investment support of agricultural enterprises will contribute to financing resource potential management systems, economic development of enterprises, and strengthening their production capacities, positively influencing the nation's food security.

The purpose of research is to study the theoretical and methodological foundations of investments and investment activities, as well as the principles of forming and developing the resource potential of agricultural enterprises under current economic conditions.

Methods: In order to achieve the purpose of research, including a comprehensive analysis and assessment of investments and their impact on the agricultural sector's development, several methods were utilized. Analysis and synthesis, along with comparison, were used to explore key concepts, systematize and compare approaches to defining investments and assessing their impact on the agricultural sector. Statistical analysis was employed to evaluate indicators of financial stability, profitability, and innovation activity of agricultural enterprises.

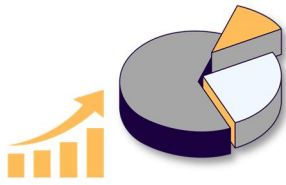
Modeling was applied to build a system of interconnections among the structural elements of enterprises' resource potential.

Results: The study identified the essential content of the categorical concepts of investments, resource potential, and its structural features, as well as the formation of the resource potential of agricultural enterprises. It was substantiated that the investment component forms and strengthens the resource potential of the sector, enhances the qualitative characteristics of production factors, and stabilizes the financial condition of enterprises. It was proven that investment attractiveness is a key factor determining an enterprise's ability to attract investments and retain investors. Factors influencing investment attractiveness were identified, sources of financing were explored, and directions for improving the investment climate in the agricultural sector were studied.

Conclusions: The resource potential of agricultural sector enterprises develops under challenging conditions and is influenced by numerous negative external factors. These challenges are linked to difficulties in developing the main elements of resource potential, as well as global transformations in economic relations at both national and international levels.

Keywords: investments, innovations, investment climate, investment attractiveness, resource potential, agricultural enterprises.

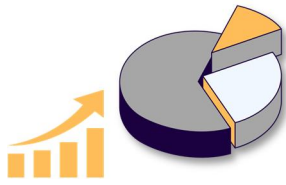
Постановка проблеми. Питання, пов'язані з інвестиціями та інвестуванням завжди знаходяться у центрі уваги, оскільки інвестиції були і залишаються найбільш важливим чинником розвитку економіки країн. Особливо гостро зазначені питання торкаються інвестицій у сферу аграрного бізнесу та формування ресурсного потенціалу аграрного сектору. Аграрний сектор є економічно і соціально значущою галуззю національної економіки, сталий розвиток якого визначається необхідністю достатнього залучення інвестицій, їх ефективним використанням, що сприяло б створенню потенціалу для зростання кількості і якості продовольства та забезпечення

продовольчої безпеки. Агросфера являється складною, специфічною і багатогранною організаційною структурою, з одного боку виступає значущим сектором національної економіки, що потребує уваги від держави, а з іншої – характеризується неординарною структурою здійснення господарської діяльності та низькою інвестиційною привабливістю для інвесторів.

Розвиток підприємства залежить від ефективності використання всіх наявних ресурсів. Важливість питання формування ресурсного потенціалу підприємства визначаються роллю виробничих ресурсів в реалізації соціально-економічних завдань агропромислового комплексу. Наявність визначеного обсягу ресурсів є важливою умовою ефективної діяльності господарства та виробництва. Виключне значення на сучасному етапі розвитку аграрних підприємств набуває нарощення інвестицій на виробниче оснащення підприємств, освоєння нових технологій, укріплення виробничого і ресурсного потенціалу економіки в цілому. Для сільського господарства як стратегічної галуззі АПК, така проблема відзначається надзвичайною гостротою. Тому активізація інвестиційних процесів та пошук шляхів поліпшення інвестиційного забезпечення аграрних підприємств сприятиме фінансуванню системи управління ресурсним потенціалом, економічному розвитку підприємств і укріпленню їх виробничих потужностей, що позитивно впливатиме на забезпечення продовольчої безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікації. Одним із чинників економічного та інноваційного розвитку держави є ефективна інвестиційна діяльність, яка сприяє забезпеченню високого економічного зростання національної економіки і підвищенню благополуччя суспільства. Її ефективність впливає на перспективи функціонування держави в цілому, є рушійною силою розвитку економіки та виходу із кризи. Агропромисловий комплекс і його базова складова – сільське господарство – є системоутворючими галузями національної економіки, яка формує продовольчу безпеку і, відповідно, національну безпеку та незалежність країни. Тому особливого

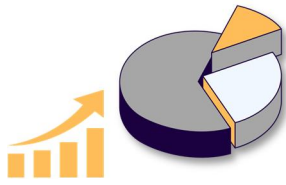

значення набувають питання стану і динаміки інвестиційних процесів, спрямованих на розвиток сільського господарства. Дослідженню інвестування, інвестиційної діяльності, залучення інвестицій до економіки та розвитку підприємств присвячена значна частина наукових досліджень провідних вчених, зокрема Алексєєв А.П. [10], Бикова А.Л. [10], Бланк І.О. [5], Бойківська Г. [13], Вишневська О.М. [2], Гордійчук А. [12], Гуляєва Н.М. [5], Даценко В.В. [10], Дуга С. Ю. [15], Дука А.П. [8], Ільїна А. [9], Овчарук О. [13], Поперечний Б. [14], Птащенко О. В. [11], Руснак А.В. [3], Савицька Г.В. [6], Ткач Т. [14], Федоренко В.Г. [7], Ханік А. [13], Чайковська І. [14], Шершенюк О. М. [11], Шубала І. [12] та ін.

Виділення невисвітлених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на значний інтерес вчених до вивчення питань щодо розвитку підприємств, аспекти, пов'язані із залученням інвестицій до формування і розвитку ресурсного потенціалу аграрних підприємств, все ще потребують більш глибокого дослідження. Зокрема, у науковій літературі часто спостерігається недостатня увага до комплексного підходу в оцінці інвестиційної привабливості аграрних підприємств, що включає в себе не тільки фінансові аспекти, але й специфіку ресурсного потенціалу, таку як земельні, трудові, природні ресурси, а також їх здатність адаптуватися до змін в зовнішньому середовищі. Більш того, недостатньо розкритими залишаються питання розробки механізмів залучення інвестицій, які б відповідали специфічним умовам аграрного сектору, зокрема, у контексті сезонних коливань, кліматичних змін, політичної нестабільності та економічних факторів, які впливають на функціонування підприємств в цій галузі. Зазначені аспекти залишаються недостатньо опрацьованими, що створює прогалини в теоретичних і практичних аспектах інвестування в аграрний сектор і потребує подальших досліджень.

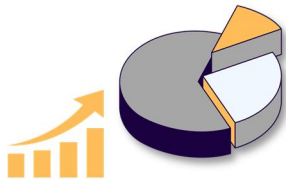
Постановка цілей статті. Метою статті є дослідження теоретико-методичних основ сутності інвестицій та інвестиційної діяльності, а також засад

до формування і розвитку ресурсного потенціалу аграрних підприємства за сучасних умов господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрна сфера України є однією із небагатьох галузей національної економіки, яка здатна конкурувати на міжнародних ринках. Частка сільського господарства у ВВП України є найвищою серед усіх секторів економіки і становила у 2021 році - 10,63%, а у 2022 році – 8,22%. На агропродовольчу продукцію припадає найбільша частка загального експорту України – близько 41% в рік [1]. Тому серед питань, які стоять на порядку денному є створення сприятливого інвестиційного клімату, активізація інвестиційної діяльності задля успішного функціонування підприємств агросфери та залучення інвестицій у формування і розвиток ресурсного потенціалу.

За сучасних умов питання якісного економічного зростання аграрної сфери країни, збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції і підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів на зовнішньому і внутрішньому ринках на засадах мобілізації і підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств є однією із найбільш актуальних. Ґрунтуючись на теоретичних поглядах вчених-економістів, ресурсний потенціал аграрних підприємств можна охарактеризувати як узагальнюючий показник ресурсозабезпеченості сільського господарства, який характеризується параметрами наявності різних ресурсів (виробничих, матеріально-технічних, фінансових, земельних, трудових та ін.), ефективність використання яких реалізується не у формі сукупної наявності, а завдяки їх складній взаємодії за певного структурного співвідношення [2]. Сутність досліджуваного поняття дозволяє говорити про ресурсний потенціал підприємства як один із провідних чинників його розвитку. Водночас слід зазначити, що не лише матеріальні, але й нематеріальні ресурси визначають можливості аграрного підприємства та суттєво впливають на ефективність функціонування. Власне, до останніх

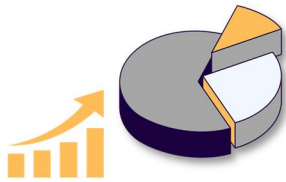
можна віднести кадрове забезпечення підприємств - виробників сільськогосподарської продукції.

Слід звернути увагу на специфічні особливості сільськогосподарського виробництва, які зумовлюють порядок формування та ефективного використання наявних у аграрного підприємства ресурсів. Ресурсний потенціал аграрного підприємства слід розуміти як систему взаємопов'язаних ресурсів, у результаті взаємодії яких досягаються поставлені цілі фінансово-господарської діяльності. Різні науковці та автори трактують зазначене поняття по-різному. Водночас усіх їх об'єднує спільний зміст, згідно з яким ресурсний потенціал розуміється як сукупність різних видів ресурсів, що визначають економічний розвиток підприємства аграрного сектору національної економіки в довгостроковій перспективі [3].

Характеризуючи ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств, науковці зупиняються на оцінці таких структурних елементів, як природно-ресурсний, інноваційний, трудовий, матеріально-технічний, фінансовий. Однак в умовах змінюваного зовнішнього середовища та цифрової трансформації різних галузей економіки класичний набір елементів ресурсного потенціалу можна доповнити такими складовими, як інформаційний та інвестиційний потенціали (рис. 1).

Ресурсний потенціал має певні якісні та кількісні особливості, можливості мобілізації для досягнення поставлених цілей підприємства, і відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку не лише сільськогосподарської галузі, а й країни в цілому. Сучасному агропромислому комплексу, з огляду на специфіку його функціонування, складність господарсько-організаційної системи, притаманний багатоукладний характер, різноманіття функціональних особливостей, достатньо високий рівень інтеграції та міжгалузевої інвестиційної активності.

Важливою умовою, яка визначає економічне зростання у сільськогосподарському виробництві, є обґрунтована інвестиційна складова,

що формує та зміцнює ресурсний потенціал галузі, виводить на новий рівень якісні характеристики факторів виробництва, стабілізує фінансовий стан підприємства. В економічній теорії категорія «інвестиція» розглядається як вкладення капіталу з метою його збільшення в майбутньому. В економічній літературі нараховується значна кількість модифікацій поняття «інвестиції», специфіка яких пояснюється традиціями різних економічних шкіл, напрямків та підходів. ЗУ «Про інвестиційну діяльність» визначає, що інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок чого створюється прибуток (дохід) [4].

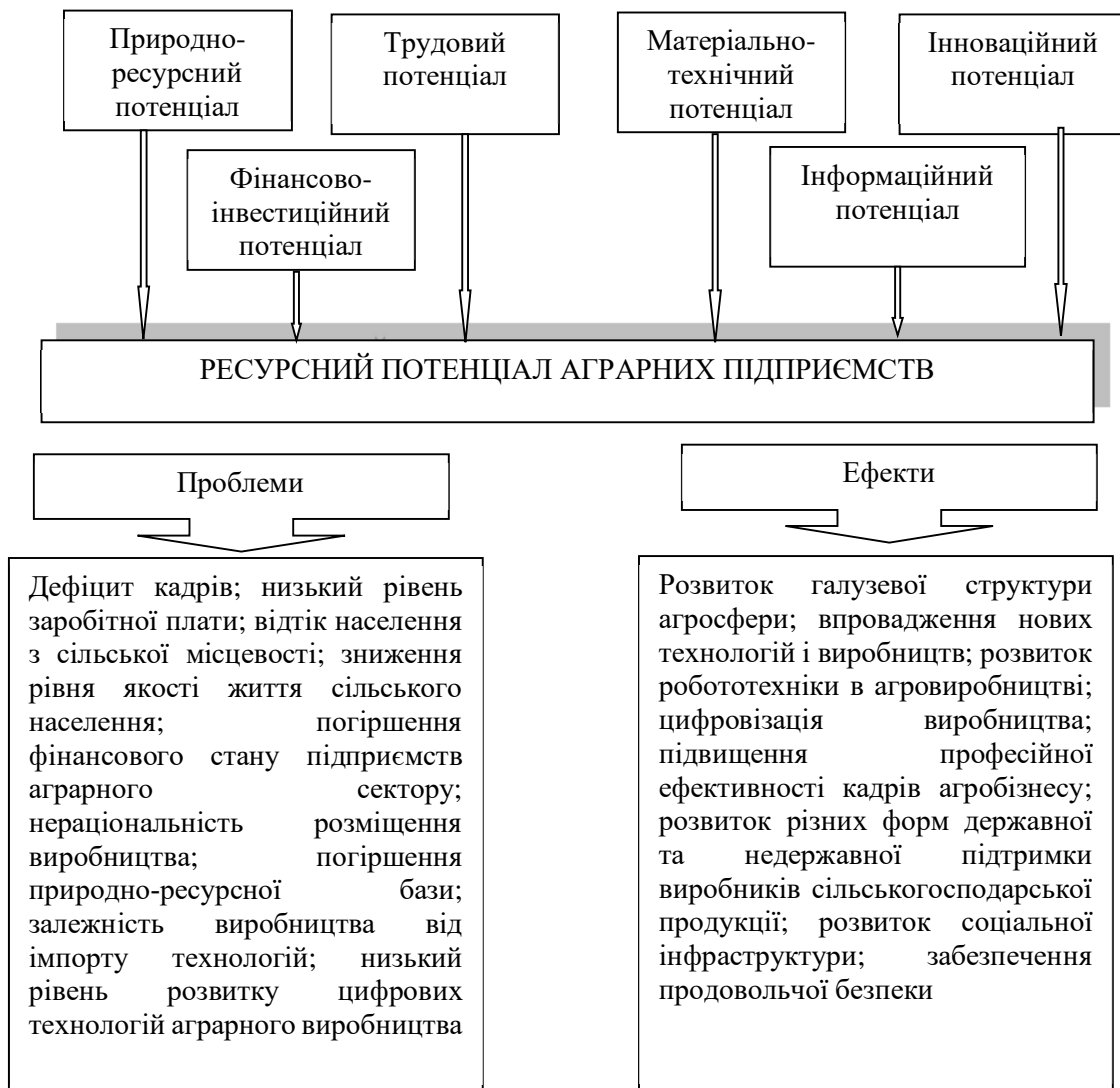
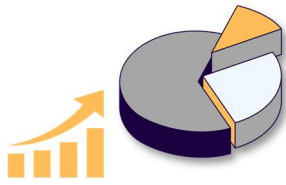
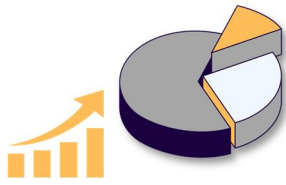

Рис.1. Формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств

Джерело: авторська розробка

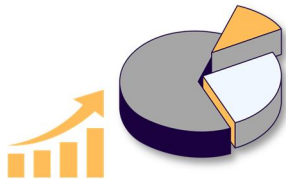

Для розкриття економічної сутності інвестицій систематизовано думки науковців-економістів і практиків щодо визначення даного поняття. Бланк І. [5] визначає інвестиції як вкладення капіталу у всіх його формах в різноманітні об'єкти (інструменти) господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного та позаекономічного ефекту, отримання якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику та ліквідності. Савицька Г.В. трактує інвестиції як довгострокові вкладення коштів в активи підприємства [6]. Федоренко В.Г. зазначає, що інвестиції — це вкладення капіталу з метою його подальшого зростання. Приріст капіталу в результаті інвестування є компенсацією за ризик втрат через інфляцію та недоотримання відсотків від банківських вкладень капіталу [7]. Дука А.П. пропонує доволі широке визначення терміну «інвестиції». Вона розглядає їх як економічні ресурси, спрямовані на збільшення реального капіталу суспільства. Зокрема, це включає: розширення та модернізацію виробничих потужностей; розвиток виробничої інфраструктури; створення товарно-матеріальних запасів та резервів; формування соціальної інфраструктури; підготовку та перепідготовку кадрів; фінансування науки та наукового обслуговування тощо [8]. Інвестиція означає використання і, відповідно, залучення капіталу у певні активи. Інвестиції перетворюють вільний капітал на пов'язаний капітал у матеріальних чи нематеріальних активах. На практиці термін «інвестиції» зазвичай стосується використання фінансових заощаджень на основні засоби: інвестиції в нерухомість (реальні інвестиції) (будівлі, споруди, машини, земля тощо); нематеріальні інвестиції (ліцензії, патенти, дослідження та розробки); фінансові вкладення (інвестиції в акції, облігації). Щоб здійснювати інвестиції, капітал повинен бути доступним, тобто інвестиції потребують фінансування. У результаті інвестиції тісно пов'язані з фінансовими ресурсами, які раніше були залучені через фінансування. При ухваленні інвестиційних рішень важливою метою є використання вкладеного капіталу якомога ефективніше.

Інвестиції є головним джерелом техніко-технологічного забезпечення підприємств, освоєння нових технологій та формування виробничого потенціалу. Вони виступають основним механізмом реалізації стратегічних цілей економічного розвитку. Інвестиційне забезпечення є найважливішою умовою для вирішення практично всіх стратегічних і значної частини поточних завдань розвитку та забезпечення ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств. Прискорення темпів і обсягів накопичення капіталу сприяє переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку. Ефективне функціонування та консолідація ресурсного потенціалу галузі можливі лише на основі підвищення інвестиційної привабливості підприємств агропромислового комплексу. Інвестиційна привабливість підприємств є ключовим фактором, що визначає здатність підприємства залучати інвестиції та утримувати інвесторів. Основними чинниками інвестиційної привабливості є:

- фінансова стійкість: інвестори надають перевагу підприємствам зі стабільними і надійними фінансовими показниками, такими як прибуток, оборот, зростання, які є основними показниками очікуваного рівня дохідності інвестицій та зниження ризиків;
- рівень дохідності інвестицій: дохідність повинна бути порівнянною або вищою, ніж у аналогічних підприємств тієї ж галузі, тому підприємства мають постійно розробляти нові бізнес-моделі та стратегії задля підвищення дохідності;
- інноваційність: інвестори завжди звертають увагу на підприємства, які впроваджують нові технології, розвиваються та адаптуються до змін;
- ділова репутація: надійність, професіоналізм і чесність є базовими характеристиками, що сприяють довгостроковим відносинам між підприємствами та їх інвесторами;

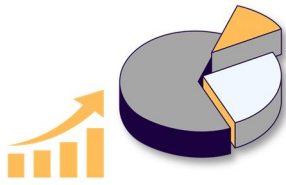

- перспективи зростання: інвестори надають перевагу підприємствам зі стратегією зростання, що передбачає потенційні нові можливості та розширення у майбутньому.

Основними джерелами фінансування інвестиційних проєктів підприємства можуть бути: власні кошти; кошти приватних інвесторів для реалізації конкретних проєктів; бюджетні кошти, передбачені для реалізації цільових програм; кошти сільськогосподарських фінансово-промислових груп; позики, залучені на фінансовому (внутрішньому та міжнародному) ринку під гарантійний фонд; боргові зобов'язання; майно, товарно-матеріальні запаси, майбутні товари, нерухомість тощо. Активізація інвестиційної діяльності можлива за наявності на ринку фінансово-кредитних, страхових, іпотечних та лізингових організацій, які формують основні фонди для фінансування та обслуговування організаційно-економічного механізму інвестицій, які забезпечують і гарантують збереження ринкової вартості інвестованого капіталу і повернення інвестицій. Формування стійкого механізму фінансування сприяє розвитку сільського господарства, збільшенню конкурентоспроможності підприємств, забезпеченню інноваційного розвитку та досягненню стратегічних економічних цілей.

Одним із головних завдань реформ у сільському господарстві є створення нових механізмів, які відповідають вимогам підвищення рівня інновацій, залучення інвестицій, економічного розвитку та подолання кризових явищ. Усі фінансові, кредитні, товарні та лізингові інвестиції мають бути спрямовані на досягнення максимально ефективних і швидких результатів. Тому для поліпшення інвестиційного клімату в аграрному секторі необхідно:

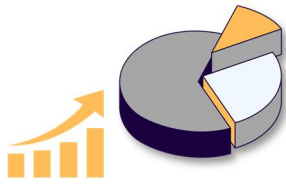
- Підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва, забезпечити зростання фінансових заощаджень і перетворення їх на інвестиції;
- Забезпечити передбачуваність і гарантії державної підтримки, надати широкий доступ до бюджетних програм для виробників агропродукції;

- Налагодити міжнародні економічні та науково-виробничі зв'язки, сприяти створенню спільних підприємств за участі іноземних інвесторів;
- Забезпечити перехід від ринкових відносин, побудованих на купівлі-продажу, до моделей, де дохід від продажу кінцевих продуктів розподіляється між учасниками виробництва;
- Вводити пільгове оподаткування сільськогосподарських підприємств та ефективний механізм амортизації основних засобів.
- Підвищити доступність кредитів, знизити процентні ставки за кредитами;
- Сприяти розвитку взаємодії науки та техніки, забезпечити інтеграцію наукових досягнень у аграрне виробництво;
- Підтримувати національних виробників аграрної продукції, створити умови для експортерів, які інвестують у сільськогосподарське виробництво, орієнтоване на створення конкурентоспроможної продукції.

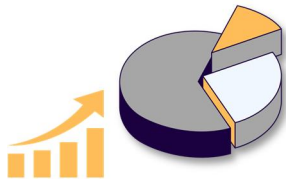
Сучасні підприємства агросектору повинні змінити своє ставлення до управління інвестиціями, що, насамперед, стосується підвищених вимог до конкурентоспроможності в умовах членства у СОТ. Інвестиції мають бути спрямовані на забезпечення інновацій у таких напрямках: сільськогосподарська техніка; новітні технології; устаткування; виробництво нових продуктів; розвиток людського капіталу. Удосконалення цих механізмів сприятиме ефективному використанню ресурсів, зміцненню позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також сталому розвитку аграрного сектору.

В сучасній економіці особливу увагу слід приділити розвитку людського капіталу, а також аналізу факторів, які вказують на необхідність залучення зовнішніх джерел фінансування для інвестицій у сферу освіти. Розвиток людського капіталу є ключовим елементом у підвищенні ефективності роботи агропромислового комплексу, зростанні ресурсного потенціалу та підвищенні конкурентоспроможності галузі на світовому ринку [9-15].

Економічне зростання характеризується кількісними змінами основних показників аграрного сектору, тоді як його розвиток відбувається за рахунок якісних змін, які базуються на інноваційній активності. Виробники агропродукції часто обережно ставляться до нових технологій та інновацій. Дослідження для підприємств агросектору показують, що основними факторами, які перешкоджають впровадженню інновацій, є: нестача власних коштів, висока вартість інновацій, значна ступінь ризику. Впровадження проривних технологій у агросектор неможливий лише зусиллями виробників продукції, а існує потреба в інформаційно-комунікаційній підтримці підприємств та домогосподарств задля створення єдиної, добре розвиненої інформаційно-комунікаційної системи агропромислового комплексу, яка включатиме підсистеми для дистанційного управління всіма структурними підрозділами АПК, логістики, фінансово-економічних розрахунків, консалтингових послуг та громадських послуг. Для досягнення цих цілей необхідна державна програма та значні обсяги інвестицій. Масове використання передових технологій сприятиме зниженню витрат на впровадження в аграрних підприємствах та домогосподарствах. Зазначені заходи сприятимуть створенню конкурентоспроможного, інноваційного та ефективного агропромислового комплексу, що відповідатиме вимогам сучасного ринку.

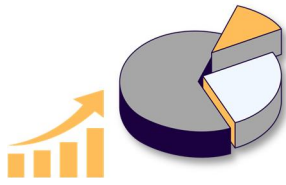
Висновки. На підставі виконаних досліджень встановлено, що ресурсний потенціал підприємств аграрного сектору національної економіки розвивається у складних умовах та зазнає впливу численних негативних чинників зовнішнього середовища, що пов'язано як із труднощами в розвитку основних елементів ресурсного потенціалу, так і з глобальними процесами трансформації системи економічних відносин як на національному, так і на міжнародному рівнях. У цих умовах розробка дієвих стратегічних заходів, які відповідатимуть сучасним вимогам конкурентоспроможного розвитку галузі, є життєво необхідною. Без таких заходів неможливо досягти поставлених

цілей та забезпечити стійке зростання економіки країни. Підтримка державою відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору, впровадження інновацій та стимулювання інвестицій є ключем до сталого розвитку аграрного сектору та досягнення стабільності в економіці.

Список використаних джерел

1. Вітчизняне сільське господарство в сучасних умовах: виклики та шляхи їх подолання. Доповідь на сесії Загальних зборів Національної академії аграрних наук України. Київ, НААН, 2023. 60 с.
2. Вишнеvsька О.М. Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки України: соціально-економічні та екологічні аспекти: монографія. Миколаїв. 2011. 487 с.
3. Руснак А.В. Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку аграрного сектору економіки України : колективна монографія. Херсон : СТАР ЛТД, 2017. 432 с.
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1560-12&print=1>
5. Бланк І.О., Гуляєва Н.М. Інвестиційний менеджмент. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2003. 398 с.
6. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. К.: Знання, 2007. 668 с.
7. Федоренко В.Г. Інвестознавство. К.: МАУП, 2004. 480 с.
8. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Київ : Каравела, 2007. 424 с
9. Ільїна А. Інвестиції у людський капітал – інноваційний ресурс економіки. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2021. No 5. С. 47–60.
10. Алексєєв А.П., Бикова А.Л., Даценко В.В. Теоретико-методологічні основи інвестування у розвиток людського капіталу. *Економіка*

і організація управління. 2024. С. 78-89. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.1.8>.

11. Птащенко О. В., Шершенюк О. М. Розвиток людського капіталу сільськогосподарських підприємств в умовах трансформаційних змін цифрової економіки. *Journal of Strategic Economic Research*. 2024. № 2. С. 56-64. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2024.2.6>.

12. Гордійчук А., Шубала І. Формування та розвиток людського капіталу в регіоні польсько-українського прикордоння. *Економіка та суспільство*. 2024. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-5>.

13. Бойківська Г., Овчарук О., Ханик А. Інвестиції в розвиток людського капіталу. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2024. Вип. 328. С. 82-87. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-12>.

14. Чайковська І., Ткач Т., Поперечний Б. Трансформація ролі людського капіталу в умовах digital-економіки. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. С. 189-194. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-27>.

15. Дуга С. Ю. Теоретико-методичні підходи до оцінки якості людського капіталу: сучасний аспект. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-9>